

*Логин Ю. А.,
магістрант кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»*

*Кармишева І. Д.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»*

ВІДТВОРЕННЯ МЕТАФОР В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Е. ГІЛБЕРТ «МІСТО ДІВЧАТ»

Анотація. Статтю присвячено вивченню такого стилістичного засобу як метафора під час аналізу англо-українського перекладу роману Е. Гілберт «Місто дівчат». Переклад здійснений Г. Лелів. У ході дослідження розглянуто такі аспекти: поняття метафори за різними підходами науковців, класифікація та функції у стилістиці, способи та стратегії перекладу метафоричних конструкцій, індивідуальний стиль перекладачки та прийоми передачі, реалізовані у перекладі. Важливу роль під час перекладацького аналізу роботи відіграє художня деталь у перекладеному готовому тексті, смислове та авторське наповнення. Використання стилістичних засобів у художньому стилі зумовлене його призначенням – образно відтворювати дійсність, зображати життя через образи. Тому найхарактернішими рисами є глибока виразність, емоційність, мальовничість.

Метафора та метафоричні конструкції є вагомими компонентами мовного аспекту нашого світу. Тому на сучасному етапі розвитку перекладознавства важливо брати до уваги потребу якнайкращого відтворення та передачі окремих елементів художнього тексту. Метафора, як багатогранний засіб стилістичного рівня, вимагає від нас особливих трансформацій, розуміння та використання прийомів.

Використання метафор це яскрава риса, що характеризує образну мову Е. Гілберт, зокрема у її творі «Місто дівчат», який є зразком унікального та індивідуального стилю письменниці. Вона справжній майстер слова. Е. Гілберт у своєму творі «Місто дівчат» використовує різноманітні лінгвістичні прийоми та тропи, які роблять опис персонажів, їх походження чи оточення більш відчутними та реальними.

Застосування Г. Лелів стилістичних прийомів чітко передає те, що мав на увазі автор. Семантичну спорідненість та зв'язок двох варіантів – оригіналу та перекладу – не завжди вдається вберегти. У своєму перекладі Ганна Лелів намагається максимально наближено передати метафори. Вона використовує різні типи перекладу метафор, оскільки в тексті присутні різні типи цих стилістичних засобів, які неможливо перекласти одним способом. У деяких випадках перекладачка створює авторські метафори та порівняння, щоб допомогти читачам краще зрозуміти ідею.

Робота з перекладом надає можливість більш детально вивчити та виокремити способи передачі метафор, запропонувати структуровану класифікацію, прослідкувати процес створення унікальних та оригінальних словосполучень, виразів та пояснити стилістику української мови та багатогранність можливостей перекладу.

Ключові слова: метафора, стилістичні засоби, стилістичні прийоми, способи перекладу.

Постановка проблеми. Дослідження метафори як лінгвістичного процесу не є простою задачею. Проблема полягає в множинності поглядів та способів її передачі. Актуальність дослідження полягає в тому, щоб простежити переклад метафор, розрахувати стратегію перекладу, яка найчастіше використовується, зрозуміти способи відтворення складних конструкцій без еквівалентних відповідників у цільовій мові та зрозуміти інтерпретацію конструкцій. Успішність відтворення цього стилістичного засобу залежить від точності сприйняття та вміння знаходити адекватні відповідники, прийнятні для цільової аудиторії.

Мета і завдання статті. Мета – визначення шляхів відтворення українською мовою метафор з англійського оригінального тексту. Поставлена мета передбачає виконання низки завдань, а саме: визначити поняття метафори, обговорити різноманітність класифікацій, проаналізувати перекладацькі трансформації, які застосовуються для перекладу досліджуваних метафор. Цілі та завдання дослідження визначають методи лінгвістичного дослідження. У пропонованому дослідженні застосовуємо як загальнонаукові, так і лінгвістичні методи:

1. Описовий метод (основне завдання – повно та точно описати певну одиницю або явище) – для опису метафор як складових процесів аналізу.

2. Зіставний метод (базується на зіставленні та порівнянні) – для зіставлення оригінального тексту та його перекладу з метою проаналізувати стилістичні засоби у романі Елізабет Гілберт «Місто дівчат».

3. Квантитативний або кількісний метод (здійснення підрахунку певної мовної одиниці) – для підрахунку кількісного представлення досліджуваних стилістичних засобів у романі та його перекладі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Метафори не раз досліджувались в лінгвістичних та перекладознавчих працях. Використання стилістичних фігур відіграє важливу роль у літературних творах. З одного боку, вони функціонують як невідмінні формальні інградієнти та посилюють експресивний ефект та естетичну цінність літературних текстів; з іншого боку, проте, чим блискучіші вони у вихідному тексті, тим більше труднощів вони створюють для перекладачів, які намагаються відтворити їхню красу в цільовому тексті. Під час перекладу стилістичних фігур ідеальним принципом є збереження цільового тексту динамічно еквівалентним вихідному тексту: з одного боку, пріоритет слід віддавати відтворенню художніх форм у цільовому тексті;

з іншого боку, потрібні великі зусилля для передачі конотативного значення, переданого метафорами вихідної мови. Свої праці щодо питань адекватного перекладу метафор присвятили такі лінгвісти як М. Ларсон [1], П. Ньюмарк [2], В. Карабан [3], М. Кочерган [4], І. Корунець [5], та інші. Проблеми перекладу, пов'язані з метафорами різного роду. Вони можуть бути культурно пов'язаними, а також спричинені розбіжністю в мовних системах. Для подолання цих труднощів використовуються такі стратегії перекладу: а) дослівний переклад; б) зміни метафоричних виразів; в) пропуск порівняння. Як наслідок, порівняння та метафори у вихідній та цільовій мовах спираються на різні вихідні домени та мають різну лінгвістичну реалізацію.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час перекладу тексту часто доводиться вибирати з двох обов'язкових для перекладу якостей, на думку перекладача, важливішу. З одного боку, це необхідність збереження форми та змісту англійського метафоричного виразу. А, з іншого боку, це певні правила української мови та повне усвідомлення образу, закладеного в оригінальному тексті. Слід звернути увагу на те, що це роман, а отже без стилістичних прийомів текст виглядатиме сірим, несвіжим, беземоційним і не захоплюватиме читача. Ганна Лелів використовує образні прийоми, такі як порівняння та метафори, проводячи тісні аналогії між природними атрибутами чи зовнішнім виглядом різних об'єктів чи істот.

Існують такі типи метафор як персоніфікація, які іноді розглядаються як окремі тропи або стилістичні засоби. Проте за своєю суттю вони є метафорами, оскільки образотворення базується на метафоричній заміні. У творі спостерігається велика кількість персоніфікацій. Можемо навести приклади:

(1) *It wasn't a long ride from Grand Central to the Lily Playhouse – we just cut straight across town – but our taxi took us through the heart of Manhattan, and that's always the best way for a newcomer to feel the muscle of New York* [6, p. 26]. – (1) *Від вокзалу Гранд-Сентрал до театру „Лілея” було недалеко – переїхати вулицями навпростець, але таксі повезло нас крізь центр Мангеттену, а для новоприбулої це найкращий спосіб відчувати, як б'ється серце Нью-Йорка* [7, p. 32].

У цьому прикладі маємо персоніфікацію, і автор зображує Нью-Йорк як людину, передаючи це метафорою «to feel the muscle of New York». Класифікація К. Лотоцької свідчить про те, що це один з видів персоніфікації, де персоніфікація як стилістичний засіб, пов'язана з «інстинктом персоніфікації» людини [8]. У цьому випадку в українському перекладі не використовується дослівний переклад, який може звучати як «відчувати м'яз Нью-Йорка». Перекладачка відтворила метафору зі збереженням сенсу «відчувати, як б'ється серце Нью-Йорка».

Можемо навести ще декілька прикладів персоніфікації:

(2) *By the next day, all of Celia's belongings had migrated into my apartment* [6, p. 57]. – (2) *Того дня всі пожитки Селії мігрували в мої апартаменти* [7, p. 71].

(3) *The Lily Playhouse caught a lot of performers on their way up the ladder of success* [6, p. 51] – (3) *Театр „Лілея” ніймав до своїх тенет чимало виконавиць, які дерлися вгору драбиною успіху* [7, p. 63].

(4) *But this is a city that gets born anew in the fresh eyes of every young person who arrives here for the first time* [6, p. 26]. – (4) *Але це місто заново народжується у свіжому погляді кожного молодого хлопця, кожної молодої дівчини, які приїжджають сюди вперше* [7, p. 31].

(5) *Her vials of Elizabeth Arden competed for space on Uncle Billy's elegant desk against her compacts of Helena Rubinstein* [6, p. 57]. – (5) *Пляшечки парфумів від Елізабет Арден змагаються за місце на вишуканому столі дядька Біллі з пудреницями від Гелени Рубінштейн* [7, p. 71].

У книзі Е. Гілберт знаходимо багато прикладів особливого типу метафори. Використання персоніфікації в тексті має великий вплив, оскільки цей стилістичний засіб оживляє певні предмети та явища за допомогою людських рис характеру. Основна мета використання цього типу метафори полягає в тому, щоб привернути увагу читача, а також його емоційну підтримку. Це допомагає читачам створити в уяві повний образ предмета і зануритися в захоплюючий світ героїв. У книзі авторка зображує Нью-Йорк як живу людину, а це означає, що місто також є одним із головних героїв роману і відіграє не менш важливу роль. Вище наведено декілька прикладів персоніфікації на підтвердження цього.

Наступний приклад – це метафора, у якій при перекладі зберігається семантика і лексичне значення слів викликають однакові асоціації у представників обох мов:

(6) *The man is made of ideas* [6, p. 125] – (6) *У його голові завжди повно ідей* [7, p. 158].

У цьому випадку автор використав справжню метафору. За класифікацією мовознавця П. Ньюмарка маємо справу зі стандартною метафорою [9]. Перекладач додає слово «голови», щоб краще передати зміст метафори. Це ж зображення відтворено в цільовій мові. Метафора мови оригіналу переноситься на метафору мови перекладу, яка має те саме значення згідно з класифікацією способів перекладу метафор мовознавця М. Ларсона [1]. Відповідно до класифікації тенора та транспортного засобу – «тап» – це тенор, «made of ideas» – транспортний засіб. Це іменникова метафора. Структурно це проста метафора.

(7) *We moved with such speed!* [6, p. 110] – (7) *Ми рухалися мов блискавки!* [7, p. 112].

У цьому реченні маємо словосполучення «such speed» і в перекладі «мов блискавки». Переклад не є дослівний – «Ми рухалися з такою швидкістю». Його перекладено за допомогою порівняння, щоб уникнути непорозуміння в цільовій мові. Знову бачимо намагання перекладача максимально чітко передати задум автора. За класифікацією К. Лотоцької, це справжня метафора [8].

(8) *After the funeral, Peg had embraced me with the strength of a lumberman, and I'd dissolved into her arms, spewing out a Niagara of tears* [6, p. 20] – (8) *Після похорону тітка обняла мене міцно, як дроворуб, і я розчинилась в її обіймах, виливши із себе ніагару сліз* [7, p. 24].

Ще один випадок перекладу метафори за допомогою порівняння. Метафора «with the strength of a lumberman» не перекладається дослівно, що може звучати як «з силою лісоруба». Вона передається порівнянням «міцно, як дроворуб». У цьому прикладі ми маємо справжню або стандартну метафору. Такий самий образ збережено в цільовій мові.

(9) *Enough time had passed that I now officially gave up the hope of being met on the train platform* [6, p. 23]. – (9) *Минуло вже стільки часу, аж я остаточно облишила надію на те, що мене зустрінуть на залізничній платформі* [7, p. 28].

За класифікацією К. Лотоцької, у цьому випадку виявляємо стерту або банальну метафору, оскільки метафоричний зміст фрази передав первинний образ [8]. Відповідно до класифікації

різних способів перекладу метафор мовознавця П. Ньюмарка, спостерігаємо відтворення метафори за допомогою збереження образу у мові перекладу [2].

(10) *Just when I was about to collapse into her bosom and unleash a river of fretful, drunken, pathetic tears, I heard a familiar and annoying voice at my side* [6, p. 229]. – (10) *Я вже була готова притулитися до її грудей і пролити річку сердитих, хмільних, жалюгідних сліз, як почула збоку знайомий набридливий голос* [7, p. 294].

Знову бачимо приклад справжньої метафори. Структурно це проста метафора. Відповідно до класифікації способів перекладу метафори мовознавця М. Ларсона, у цьому прикладі метафора повністю збережена [1]. Тут також можемо зазначити про схожість будови і речовини та подібність за ознакою (river of tears – ріка сліз).

(10) *Sometimes in a pinch, when we didn't have a better performer on hand, Mr. Herbert would play the role of the drunken hobo character in our shows – bringing to that position a natural pathos that would just break your heart* [6, p. 53]. – (10) *У крайньому разі – коли не було кращого актора на похваті – містер Герберт грав у наших виставах роль п'яного волоцюги, і то так щиро і душевно, що серце краялось* [7, p. 66].

Відповідно до класифікації метафор мовознавця П. Ньюмарка, тут спостерігаємо стерту метафору. Відповідно до структурної класифікації метафор маємо справу зі стійкою метафорою. В оригіналі маємо стійку словосполучу «break your heart», проте перекладачка уникає дослівного перекладу «розбити твоє серце». В перекладі маємо метафору «серце краялось», що є більш властивим українській мові. Метафора мови оригіналу перекладена метафорою мови перекладу, яка має те саме значення.

Висновки. Метафора є такою одиницею перекладу, яка вимагає особливого підходу до її відображення та репрезентації. Це стилістичний прийом, який має силу підкреслювати інше слово, змінювати композицію висловлення. Ексцентричність деяких конструкцій навіть може вплинути на процес перекладу. Це призводить до деяких проблем у передачі оригінального повідомлення та думки автора.

Перекладач може використовувати різні прийоми, щоб зробити переклад тексту легким для читання та розуміння. В наведених прикладах можемо помітити, що перекладачка ніде не використовувала метод опущення метафори, а намагалась передати всі образи повністю. Спираючись на класифікації зазначених мовознавців, можемо належно проаналізувати способи перекладу такого стилістичного засобу, як метафора. Відзначимо, що найчастіше використовується спосіб відтворення одного і того ж образу в цільовій мові. Г. Лелів також досить часто використовує метод відтворення метафори за допомогою образного порівняння зі збереженням образу або ж за допомогою заміни образу мови джерела стандартним образом мови перекладу, який не суперечить культурі мови перекладу. Кожна метафора має свій тип та будову. Робота над цією темою дає змогу зосередитись на таких аспектах: 1) багатогранність метафори; 2) логіко-емоційна взаємодія побудови; 3) компонентний склад; 4) складність відтворення; 5) стратегії та підходи до інтерпретації. Отримані результати можна надалі використовувати та застосовувати в опрацюванні теоретичних проблем перекладознавства, що слугуватиме стимулом для подальшої дослідницької розвідки.

Література:

1. Larson M. Meaning-Based Translation: A Guide to Cross language Equivalence / University Press of America, 1998. 586 p.
2. Newmark P. Approaches to Translation / P. Newmark // Oxford : Pergamon Press, 1981. 213 p.
3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 276 с.
4. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник / М. П. Кочерган. К. : ВЦ «Академія», 1999. 288 с.
5. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) / І. В. Корунець. В. : Нова книга, 2017. 448 с.
6. Gilbert E. City of girls. Riverhead Books; First Edition. 2019. 424 p.
7. Гілберт Е. «Місто дівчат». З англ. пер. Ганна Лелів. Львів, Видавництво Старого Лева, 2020. 535 с.
8. Лотоцька К. Стилістика англійської мови : навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 254 с.
9. Newmark P. A Textbook of Translation / P. Newmark // Prentice Hall International, 1988. 292 p.

Lohyn Yu., Karamysheva I. The reproduction of metaphor in the novel «City of Girls» by E. Gilbert

Summary. The article focuses upon the study of the reproduction of such a stylistic device as metaphor during the analysis of the English-Ukrainian translation of Elizabeth Gilbert's novel «City of Girls». The translation was performed by Hanna Leliv. The proposed research has covered the following aspects: the concept of metaphor according to different approaches of scientists, classification and functions in stylistics, methods and strategies of translation of metaphorical constructions, individual style of a translator and techniques of rendering implemented in translation.

An important role during the translation analysis of the work is played by artistic detail. The use of stylistic means in an artistic style is determined by its purpose – to figuratively reproduce reality, to depict life through images. Therefore, the most characteristic features are deep expressiveness, emotionality, picturesqueness.

Metaphor and metaphorical constructions are important components of the linguistic aspect of our world. Therefore, at the current stage of the development of translation studies, it is important to take into account the need for the best possible reproduction and rendering of individual elements of the artistic text of the source language. Metaphor, as a multifaceted means of stylistic level, requires special transformations, understanding and use of proper techniques from a translator.

The use of metaphors is a bright feature that characterizes the figurative language of E. Gilbert, in particular her work «The City of Girls», which is an example of the writer's unique and individual style. She is a real master of words. E. Gilbert uses a variety of linguistic techniques and tropes in her work «The City of Girls» that make the description of the characters, their origin or environment more tangible and real.

H. Leliv's use of stylistic techniques clearly conveys to readers what the author had in mind. It is not always possible to preserve the semantic kinship and connection between the two versions – the original and the translation. In her translation, H. Leliv tries to render the metaphors as closely as possible. She uses different types of translation of metaphors and similes, since the text contains different types of these stylistic devices that cannot be rendered in one way. In some cases, she creates the author's metaphors and similes to help readers better understand the idea.

Comparative analysis of the original work with its translation gives the researcher an opportunity to study in more detail and distinguish the ways of rendering metaphors, propose their structured classification, follow the process of creating unique and original word combinations,

expressions, and explain and the variety of translation techniques used while rendering the language of the source text into the target language.

Key words: metaphor, stylistic devices, stylistic techniques, methods of translation.